

напруги в умовах вільнішого спілкування, не регламентованого академічною програмою для кожного студента може стати місцем досягнення його індивідуальних цілей.

Список використаних джерел

- Новиков А. М. Профессиональное образование / Александр Михайлович Новиков. – М., 1997. – 45 с.
- Лис Н. А. Личностно – деятельная модель содержания самостоятельной работы студентов в педагогическом ВУЗе / Н. А. Лис // Седьмые всероссийские историко-педагогические чтения. Екатеринбург, 2003. - С. 346.
- Аверин В. А. Психологическая структура личности / В. А. Аверин // Психология личности: [учебное пособие]. – СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 1999. – 89 с.

Бондаренко А.В.
Криворізький державний
педагогічний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Анотація. У статті розглядаються можливості застосування мультимедійних засобів навчання в умовах урахування особливостей наукової та художньої творчості.

Ключові слова: учитель музики, мультимедійні технології, комп'ютерні технології, референція, інтеграція слухових та зорових компонентів.

Аннотация. В статье рассматриваются возможности применения мультимедийных средств обучения в условиях учета особенностей научного и художественного творчества.

Ключевые слова: учитель музыки, мультимедийные технологии, компьютерные технологии, референция, интеграция слуховых и зрительных компонентов.

Постановка проблеми. В умовах сучасного етапу розбудови української держави, динамічного розвитку вищої педагогічної освіти, удосконалення професійної підготовки вчителя музики виникає потреба у використанні новітніх технологій в педагогічній галузі. Суттєвого значення набуває застосування принципів концепції національного виховання студентської молоді, сутність якої полягає у застосуванні гуманістичного підходу. На цих принципах побудоване й впровадження мультимедійних засобів у початково-пізнавальний процес вищої школи.

Належна увага надається розгляду питань виховання майбутнього вчителя музики як професійно компетентного фахівця в застосуванні мультимедійних засобів. Це питання розглядається в контексті неперервної освіти, коли сформованість постаті вчителя музики в музично-естетичному плані пов'язується з музично-естетичним вихованням школярів.

Водночас виникають протиріччя між необхідністю застосування мультимедійних засобів у підготовці вчителя музики і недостатньою розробленістю та обґрунтованістю цього питання щодо змісту специфіки подачі інформації та методики її застосування.

З цього випливає актуальність проблеми, суть якої полягає у визначенні змісту застосування мультимедійних засобів на інтегративній основі

в професійній підготовці майбутнього вчителя музики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі впровадження комп'ютерних технологій у професійній діяльності присвячуються праці О.Балла, В.Бикова, Т.Бондаренко, А.Дьоміна, Є.Машбіца та ін. Визначаються особливості цих технологій. До них доцільно віднести швидкість подачі інформації, її сконцентрованість. Останнє зумовлює відповідне і швидке реагування.

Особлива увага надається впровадженню сучасних інформаційних технологій у процес викладання різних дисциплін, створенню навчальних посібників. Усе це повинне бути зорієнтоване на специфіку підготовки майбутнього вчителя музики, який мусить бути носієм високої культури, інтегрувати в собі риси педагога й музиканта, філософа й психолога та мистецтвознавця. У професійній підготовці майбутнього вчителя музики питання застосування мультимедійних засобів навчання розглядається лише частково, це потребує більш глибокого аналізу, вивчення досвіду, розробки та обґрунтування технологій використання мультимедійних засобів.

Формування цілей статті. Метою цієї статті постає окреслення шляхів вирішення проблеми ефективної підготовки майбутнього вчителя музики мультимедійними засобами під час навчання у вищому педагогічному закладі.

Завданням статті є розкриття можливостей використання мультимедійних технологій як засобу підвищення ефективності підготовки майбутніх вчителів музики.

Отримані результати. У психолого-педагогічних дослідженнях зазначається, що комп'ютер може використовуватися в якості індивідуального засобу навчання, коли утворюються ситуації для інтеграції різних видів діяльності. Професійна діяльність майбутнього вчителя музики складається з інтегративних компонентів: гри на музичному інструменті, техніки хорового диригування, вокалу, аранжування.

Виокремлюються дидактичні ознаки застосування комп'ютерних технологій, які можуть виконувати такі функції (наприклад, у музиці):

- інформаційну (на основі засвоєння знань предметного змісту за допомогою синтезу зорової та слухової наочності, що забезпечується динамікою руху нотних знаків і малюнків);
- трансформаційну (передбачення інтеграції наукових знань у динаміці їх перетворення на зміст програмного матеріалу на уроках музики);
- систематизуючу (забезпечення послідовності навчальних матеріалів);
- закріплення й самоконтролю (орієнтація на оволодіння вміннями аналізувати власні знання).

Проблема використання мультимедійних засобів в професійній підготовці майбутнього вчителя музики (хорового диригента) потребує розробки певних методик навчання. Способом реалізації мультимедіа постає впровадження електронних навчальних посібників (ЕІП), які можна розглядати як додатко-

ний навчально-методичний засіб, який дозволяє методично правильно організувати самостійну роботу, розвивати вміння та навички учнівської молоді.

ЕНП постає як комп'ютерний навчальний програмний засіб, який призначений для пред'явлення нової інформації та доповнює друковані видання. Посібник призначений для індивідуального навчання, а також дозволяє тестувати знання й уміння кожного студента.

ЕНП може бути представлений у вигляді інтерактивної мультимедійної навчальної програми, що включає в себе: гіпертекст, ілюстрації в поєднанні відео- та аудіофрагментів.

Головне призначення ЕНП – формування в студентів необхідних знань, умінь та навичок.

У професійній діяльності майбутнього вчителя музики комп'ютерні посібники повинні бути зумовлені особливостями музично-художньої діяльності, складовою якої є осмислення мови екранних мистецтв. Тому, на нашу думку, майбутньому вчителю доцільно усвідомлювати сутність таких понять як «синестезія» та «синестетика». Під синестезією розуміється здатність до недиференційного сприйняття, взаємододатність образів, які належать до різноманітних почуттів. Синестетика, на думку С. Ейзенштейна, представляє діяльність за законами музичного мислення, що поєднує інтегровані та диференційовані компоненти художнього образу. Вона передбачає рівноправну синхронізацію в уявленнях звуку зорових рядків, здатність до накопичення комплексних почуттів, сенс яких полягає у визначенні художньо-мовних аналогій суміжних мов.

У зв'язку з цим використання ЕНП в навчальній діяльності майбутнього вчителя музики зумовлене осмисленням сутності питання щодо комунікативного аспекту спілкування студента засобами мультимедіа.

Кваліфікованому викладачу вищої школи відведено роль організатора та керівника спільного зі студентом пошуку життєво необхідної для подальшої творчої діяльності інформації та шляхів вирішення навчальних завдань завдяки використанню можливостей засобів мультимедіа: цифрове відео, віртуальна реальність, системи впізнавання мови образів, на принципово новому рівні зібрання великої кількості інформації.

У науковій літературі мультимедійні заняття зі студентами вищої школи класифікуються за ознаками:

– мультимедійні заняття без використання зворотного зв'язку (пов'язані з тими діями, які повинен виконувати вчитель-користувач для розв'язання певної задачі в процесі навчання);

– мультимедійні заняття, що передбачають зворотний зв'язок (заняття планують порядок виконання дій, програмують дії майбутнього користувача, можливі в системі Macromedia Flash);

– тривимірні мультимедійні заняття (передбачають знакове моделювання дій в безпосередньо практичній діяльності, що підвищує ефективність підготовки).

Організуючи процес засвоєння учнями структури навчання за допомогою мультимедійних технологій, викладач має враховувати у своїй діяльності здібності та інтереси кожного студента, використовувати різноманітні засоби мультимедіа для його особистого розвитку. Для того, щоб підняти мультимедійну основу викладання, від викладача вищої школи вимагається бути в стані творчої діяльності та безперервної розумової роботи.

При цьому виникла потреба встановлення зв'язку між усвідомленням сутності комунікативного спілкування студента з мовою екрану комп'ютера. Сутність цього зв'язку можна зрозуміти за допомогою поняття «референція» як одного із засобів пояснення виникнення ідеальних уявлень, механізму застосування мультимедійної техніки в навчально-пізнавальній діяльності майбутнього вчителя музики. Під референцією слід розуміти структуру мислення перехідного значення, яка допомагає сформувати уявлення.

На початкових запиттях з хорового диригування, за допомогою мультимедійних засобів викладач вищої школи повинен допомогти усвідомити студенту зв'язок між слуховою та руховою уявою. Відеопосібник сприяє формуванню образу щодо рухової уяви. За навчальним посібником студент має можливість спостерігати: поступове становлення музичного образу за допомогою лаконічного розв'язання виконавської мети, варіювання часо-просторовим співвідношенням у подачі інформації, швидкості подачі інформації, прискореної зйомки, уповільненої зйомки. Застосування стимулів впливу з урахуванням сенсорики сприйняття надає можливість варіювати думкою у співвідношенні взаємодії частин з цілим.

Мультимедійні засоби відрізняються своєю специфічною референцією. Для нашого дослідження має значення поєднання двох референційних систем: мовленнєвої та візуальної. Відеопосібник має зображення, яке є символічною формою передачі інформації, тобто зоровий і слуховий ряд оперують символами. Зоровий ряд виступає як організована подача факту під визначеним кутом, допомагаючи студенту вловити головну мету завдання. Водночас слуховий ряд постає більш узагальненим, несе в собі підґрунтя відеопобудови. Тобто мета роботи студента з відеопосібником постає у внутрішній психологічній роботі щодо налагодження хорового звучання. Студент має можливість сприймати еталон поведінки диригента за пультом, налагодження психологічного контакту хорового диригента з хоровим колективом; відгук хорового колективу на вимоги диригента; емоційну, виражену в міміці хористів сторону виконання; вольове напруження диригента; еталон взаємної поваги між хоровим диригентом та колективом.

Слуховий і зоровий ряд у поєднанні підштовхують студента до аналізу, примушують глибше мислити, усвідомлювати почуте і побачене, співвідносити й узагальнювати, приходити до висновку. Говорячи про контрапункт зображення й слова, варіант співвідношення узагальненого та конкретного має змогу утримувати увагу студента як прояв художньої побудови. Студент має утримувати звуковий ряд в полі своєї уваги, контролюючи зоровий ряд.

У відеопосібнику можна подавати відеоматеріал репетиційної чорнової роботи, наприклад, над гармонійним строем хору (увага студента прикута до вирішення інтонаційного завдання), відбувається перенесення уваги з візуального на слуховий канал, зорова референція виступає більш конкретно.

Слуховий ряд	Зоровий ряд
узагальнений	конкретний
конкретний	узагальнений
Невикористаними залишаються 2 варіанти:	
узагальнений	узагальнений
конкретний	конкретний

Узагальнений-узагальнений як варіант представляється у можливості відеопоказу конкретного виступу хорового колективу в яскравому цікавому видатному місці. Зорова перед студентом постає незвичайне місце виступу, яскраві костюми хорового колективу. Відеоролик може бути як моніж більш фоновий ніж реальний. Наприклад, зміст хорового твору розкриває таємність пірамід Єгипту. Студент може принципово не вимагати точної відповіді й сприймати відеомонтаж, у якому відбувається реальна присутність хорового колективу біля гробниці Тутанхамона тому, що за часів єгиптян відомо про самостійне написання хорового твору. Випадок двох узагальнень: зоровий ряд постає ілюстрацією слухового.

Проаналізувавши рухливі можливості зорового та слухового ряду, ми з'ясували, що вони можуть не тільки доповнювати, але й протистояти одне одному. Зоровий ряд має автономний характер, який активно проявляє себе в здатності займати значиме місце. Тому будь-який елемент нейтральної зорової інформації є активно зарядженим. До елементу зорового впливу відносимо фон, пластику, загальну поведінку виступаючих. Автономність зорового ряду може виявлятися особистою часовою характеристикою. Наприклад, відеоролик про успішний виступ хорового колективу на хоровому конкурсі може ілюструватися кадрами на початку створення виконавчого колективу, можливо з іншими виконавцями або диригентом. Тим самим, висвітлена подія постає подвійно значимою. А час зорового і слухового ряду може не збігатися, але є активним процесом, зумовленим конкретними комунікативними цілями. Наприклад: виступ хорового колективу на конкурсі та показ конкурсу, а потім слуховий канал продовжує трансляцію пісні, а зоровий канал проводить екскурс в історію створення колективу за допомогою монтажу давніх концертів. Відбувається роз'єднання зорового та слухового ряду в напрямку забезпечення потрібного способу подачі інформації.

Текст	Відео
про майбутнє	про минуле
про минуле	про теперішнє
про теперішнє	про минуле

Актуальним у наш час виявляється навчання мультимедійними засобами за допомогою творів сучасних композиторів як взірців української музики, які постають показником інноваційного підходу до змісту навчання у класі хорового диригування. Хорові опуси Є.Станковича, М.Скорика, В.Сильвестрова, Л.Дичко, В.Зубицького, Г.Гаврилєць, Ю.Алжнева, В.Камінського та ін. відрізняються кожен індивідуальними специфічними рисами авторського письма. Вивчення хорової фактури створює передумови для більш поглибленого дослідження хорових творів, характеристики їх стилю, жанру тощо.

В останні роки в мультимедіа-системах використовуються засоби комп'ютерного моделювання, що дозволяє користувачу спостерігати за процесами та явищами які неможливо побачити у реальному житті. Водночас безмежні можливості віртуальної реальності дозволяють: рухатися за зображенням у тривимірному просторі; обертати об'єкти; спостерігати віртуальні сцени; експериментувати з певними об'єктами.

Використання телекомунікацій та інформаційно-технологічної мережі забезпечує: доступ до національних та закордонних банків даних, до знань наукової інформації, оперативний обмін методичною та науковою інформацією між окремими дослідниками та дослідними центрами. Мережеві технології надають можливість проведення відео-конференцій, відкритих семінарів, телемостів, до яких можуть приєднатися велика кількість дослідників із багатьох країн світу.

Розкриваючи зміст музично-педагогічної комунікації, розглянемо використання відеопосібника, який є повним типом комунікативних відношень. Зазначимо, що технічні можливості відеопосібника є такими: крупний план, наплив, нашарування інформації, рапід, зміна масштабу тощо. У відеопосібнику, насиченому посиленням видовищем, відбувається багатовимірною подача інформації в одному часовому моменті, яка здатна утримувати увагу студента протягом тривалого часу. Поринаючи в навчальну роботу разом з відеопосібником, студент потрапляє в середовище сугестивного впливу, що сприяє засвоєнню поданої інформації; впливу на музично-пластичні уявлення диригента; сприйманню інформації особистісної роботи у контексті орієнтації на практичну діяльність.

Технічно збагачене відео може передати студенту дрібну інформацію, яка на практиці постає дуже важливою. Наприклад, відео має можливість показати мімічне висловлення намірів диригента щодо хорового твору, чого в концертних умовах, за спиною хорового диригента глядач не має змоги спостерігати. Темп комунікативного процесу визначається автором посібника, але студент може вільно переключати свою увагу з суттєвої для нього особистої інформації на несуттєву. Застосування різноманітних технічних прийомів впливають на свідомість студента, посилюють наочність поданих музичних прикладів, сприяють яскравому втіленню теоретичних знань в диригентсько-виконавській практиці, логічному запам'ятовуванню

етатів роботи над хорovým твором. Наочність установлює зв'язок між пад-
лими знаннями, уміннями та навичками з практичним використанням,
якщо спрямовує студента на подальшу виконавську діяльність.

За допомогою відеопосібника студент захоплюється роботою, яка від-
бувається на моніторі, відчуває внутрішнє хвилювання в момент невикон-
ання хорovими співаками поставленого вокального завдання, переймається
наступним етапом роботи над складним фрагментом хорovого твору,
отримує відчуття справжньої присутності його в даний момент в хорovому
просторі. Разом з організованим знаковим простором у відеокадрі присутній
незнаковий простір наповнений випадковими деталями. Уведення поєд-
нання знакового та незнакового простору створює ефект присутності. Ви-
значаючи феномен вірогідності, відеопосібник постає засобом, який завдя-
ки зацікавленості студента улюбленою справою, сприяє оптимізації навча-
льно-пізнавального процесу.

Знання, уміння та навички, добуті студентом під час навчання у вищо-
му педагогічному закладі за допомогою застосування засобів мультимедіа, у
висшему підсумку дають змогу студенту: застосовувати на практиці техніч-
ні навички хорovого диригування, узагальнити теоретичні знання щодо вока-
льно-хорovої техніки, оволодіти знаннями текстуального аналізу. Водночас
студент навчається вибирати відповідні виконавські засоби, реалізуючи ху-
дожні наміри композитора, проникати в теоретичну глибинну суть виконува-
ного хорovого твору, знаходити мету естетичного виховання, відзначити ве-
лику роль емоційного та психологічного впливу хорovого диригента на вико-
навчий колектив.

Обов'язком майбутнього вчителя як хорovого диригента виявляється
свідомий аналіз сутності обраних методів роботи над хорovим твором за до-
помогою засобів мультимедіа, що дозволяє констатувати їх доцільність та
ефективність. Будучи озброєним необхідними професійними знаннями,
уміннями та навичками, майбутній вчитель музики постане творцем особис-
тої інтерпретації. Від рівня професійної майстерності та культури педагога-
музиканта залежить успішне вирішення завдань музично-естетичного розви-
тку дітей у загальноосвітній школі. На нашу думку, через деякий час
комп'ютерні технології майбутнього зруйнують монополію вчителя й підру-
чника як єдиних джерел знань. Незабаром віртуальний клас постане як ре-
альне явище, а опосередковане спілкування «студент-мультимедійні засоби-
викладач-хорovий колектив» сприятиме підвищенню кваліфікаційного рівня
майбутніх вчителів музики.

Висновки. Проведений нами дослідний екскурс дозволяє зробити
висновок, що спеціалізована спрямованість вчителя музики є інтегрова-
ною, складно-динамічною структурою, яка ґрунтується на взаємодії слухо-
вих та зорових уявлень. Професійна підготовка вчителя музики має бути
оптимізована за допомогою врахування єдності компонентів наукової та
художньої творчості.

Тому застосування мультимедійних засобів в професійній підготовці майбутнього вчителя музики передбачає виокремлення специфіки мови екрану комп'ютеру відповідно до мови екранних мистецтв.

Явище синестетики, зумовлене особливостями мови екранного мистецтва, поєднуючи диференційовані та інтегровані компоненти художнього образу, потребує осмислення становлення художнього образу в музичному творі, а також визначення аспектів комунікативного спілкування.

Інтегруючим механізмом в процесі спілкування студентів з мультимедійними засобами постає референція, яка є синтезом конкретно-предметних уявлень. Відповідно, необхідним постає потреба постійного чергування загальних і конкретно-предметних функцій.

Подальша перспектива дослідження. Подальша перспектива розкриття можливостей мультимедіа полягає у визначенні механізму інтеграції мультимедійних засобів навчання та пошуку пізнавальних аспектів спілкування студента з екраном комп'ютера. Завдяки активізації навчально-пізнавального процесу створюються умови для самовираження неповторної індивідуальної особистості студента в практичній диригентсько-виконавській діяльності.

Список використаних джерел

1. Аленичева Е. *Электронный учебник (Проблемы создания и оценки качества)* / Е. Аленичева, П. Монастырёв // *Высшее образование в России*. – 2001. – С. 122–123.
2. Балабан О. А. *Комп'ютерне навчання на уроках музики в школі* / О. А. Балабан // *Рідна школа*. – 2002. – № 4. – С. 64–65.
3. Балл Г. О. *Гуманізація загальної та професійної освіти: суспільна актуальність і психолого-педагогічні орієнтири* / Георгій Олексійович Балл // *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи*. – К.: Віпол, 2000. – С. 134–157.
4. Биков В. Ю. *Впровадження інформаційних технологій в навчальний процес школи* / В. Ю. Биков, Р. А. Осіпа // *Нові технології навчання*. – Вип. 13. – К.: ІСДО, 1995. – С. 154–158.
5. Бондаренко Т. В. *Комп'ютерні програми у навчально-виховному процесі* / Т. В. Бондаренко // *Педагогіка математики і природознавства. IV Всеукраїнські читання, присвячені пам'яті М. В. Остроградського: зб. наук. ст.* – Полтава: ПОІПОПП, 2000. – С. 111–112.
6. Дьомін А. І. *Основи професійної педагогіки і психології* / А. І. Дьомін. – К.: Вища шк., 1984. – 204 с.
7. Кувишинов С. В. *Компьютерные сети и гуманитарные науки: исторический аспект* / С. В. Кувишинов // *Философские науки*. – 2008. – № 7. – С. 108.
8. Левандо П. П. *Хоровая фактура: монографія* / Петро Петрович Левандо. – Л.: Музика, 1984. – С. 5.
9. Машбиц Е. И. *Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения* / Е. И. Машбиц. – М.: Педагогика, 1988. – 192 с.
10. Почепцов Г. Г. *Коммуникативные аспекты семантики: [монографія]* / Георгий Георгиевич Почепцов. – К.: Вища школа, 1987.
11. Рейзенкінд Т. Й. *Дидактичні основи професійної підготовки вчителя музики в педуніверситеті: монографія* / Тетяна Йосифівна Рейзенкінд. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2006. – 640 с.
12. *Электронные учебники как инновационная технология* / Н. Латигина // *Імідж сучасного педагога: науково-практичний освітньо-популярний часопис* / Полтавський державний педагогічний університет ім. М. В. Остроградського. – 2003. – Вип. 5–6 (34–35).